

УДК 342.5

DOI <https://doi.org/10.24144/2788-6018.2021.04.69>

ВПЛИВ ЗАСТОСУВАННЯ ТЕХНОЛОГІЙ ШТУЧНОГО ІНТЕЛЕКТУ НА РЕАЛІЗАЦІЮ ТА ЗАХИСТ ПРАВ ЛЮДИНИ

Корнєєва С.Р.,*аспірантка кафедри конституційного права та порівняльного правознавства
юридичного факультету**Ужгородського національного університету**<https://orcid.org/0000-0001-2044-3794>*

Корнєєва С.Р. Вплив застосування технологій штучного інтелекту на реалізацію та захист прав людини.

Дана стаття присвячена аналізу правових наслідків внаслідок застосування технологій, оснащених штучним інтелектом на дотримання прав людини в Україні та світі загалом. Питання врегулювання розробки, використання та утилізації таких технологій активно досліджуються в працях вчених іноземних країн. Проте, серед українських науковців ця тема до сих пір залишається менш дослідженою. З огляду на швидкість розвитку таких технологій, впровадження їх у всі сфери суспільного життя, це зумовлює гостру необхідність наявності правового регулювання цієї сфери відносин. Ми пропонуємо дослідити, які виклики перед нами стоять сьогодні та вивчити досвід іноземних країн, які вже розпочали та частково пройшли шлях розробки підходів до регулювання відносин, які виникають під час застосування штучного інтелекту. В статті досліджено три-рівневу оцінку впливу штучного інтелекту на права людини, яка включає аналіз якості навчальних даних, які використовуються для «навчання» системи штучного інтелекту, аналіз ризиків на етапі проектування системи ШІ, та дослідження алгоритмів взаємодії системи штучного інтелекту з навколишнім середовищем. Також важливим питанням аналізу є етична сторона питання регулювання систем, оснащених штучним інтелектом. З огляду на це, в статті досліджено важливість правового закріплення етичних принципів та норм, які повинні становити основу для розробки внутрішніх політик, законодавства та судової практики під час розгляду спорів внаслідок порушення прав людини системами штучного інтелекту. Також здійснено аналіз законності та етичності зберігання даних, в тому числі тих, які становлять приватну інформацію про людину. Не менш важливою складовою превенції порушенню прав людини внаслідок застосування вказаних технологій є етап оцінки ризиків при розробці законодавства з врегулювання, використання технологій та з інших питань, пов'язаних зі сферою прав людини. Авторкою здійснено дослідження причин та наслідків порушення прав людини внаслідок застосування до них цих технологій, а також запропоновано механізми превенції та компенсації за такі порушення.

Ключові слова: права людини, штучний інтелект, правове регулювання, етико-правові принципи, право на приватність.

Kornieieva S. The impact of the use of artificial intelligence technologies on the implementation and protection of human rights.

This article is devoted to the analysis of the legal consequences of the use of technologies, equipped with artificial intelligence for human rights in Ukraine and in the world in general. Issues of regulating the development, use and utilization of such technologies are actively researched in the works of foreign scientists. However, this topic is still less developed among Ukrainian scholars. Given the speed of development of such technologies, their implementation into all spheres of public life, this necessitates the need for legal regulation of this sphere of relations. We propose to explore the challenges we face today and to study the experience of foreign countries that have already begun and partially passed the way of developing approaches to regulating the relations that arise during the use of artificial intelligence. The article examines a three-level assessment of the impact of artificial intelligence on human rights, which includes an analysis of the quality of educational data used to «teach» the artificial intelligence system, risk analysis at the artificial intelligence system design stage and research of algorithms of artificial intelligence system interactions with the environment. Another important issue of analysis is the ethical side of the regulation of systems, equipped with artificial intelligence. With this in mind, article examines the importance of enshrining ethical principles and norms that should form the basis for the development of domestic policies, legislation and jurisprudence in litigation due to human rights violations by artificial intelligence systems. It also contains the analysis of the legality and ethics of data storage, including those that constitute private

information about a person. An equally important component of the prevention of human rights violations due to the use of these technologies is the stage of risk assessment in the development of legislation on the regulation, use of technology and other issues related to human rights. The author conducted a study of the causes and consequences of human rights violations due to the application of these technologies, as well as proposed mechanisms for prevention and compensation for such violations.

Keywords: human rights, artificial intelligence, legal regulation, ethical and legal principles, right to privacy

Постановка проблеми. Дослідження впливу штучного інтелекту на реалізацію та захист прав людини перш за все зумовлене стрімким розвитком технологій та їх зростаючим впливом на всі сфери суспільного життя, а також відсутністю повного та достатнього правового регулювання використання технологій ШІ. Можна виділити такі основні питання, які потребують вирішення за допомогою правових:

1. Збільшення розриву між стрімким рівнем розвитку технологій штучного інтелекту та впровадженням їх в життя суспільства з одного боку, та відсутністю або застарілістю наукових досліджень та законодавчого регулювання з іншого.
2. Відсутність єдиних підходів серед вчених до визначення правового поняття штучного інтелекту, його правової природи та відповідальності за наслідки, спричинені застосуванням таких технологій.
3. Поява значної кількості загроз, ризиків та викликів для прав, свобод та законних інтересів людини, внаслідок нових досягнень в розробках штучного інтелекту.
4. Конфлікт між прагненням чіткого та жорсткого законодавчого регулювання сфери штучного інтелекту та прагненням до інноваційного економічного розвитку держав та наукових розробок.
5. Відсутність дослідження захисту та загроз для основоположних прав людини внаслідок застосування штучного інтелекту, та спроб винайдення шляхів пропорційності порушень одних прав задля захисту інших.
6. Поява міжнародно-правових документів, договорів, конвенцій та рекомендацій у сфері штучного інтелекту та прав людини, а також поява в національному законодавстві іноземних держав нормативно-правової бази регулювання, які досить часто не мають єдиного підходу до регулювання.

Стан опрацювання цієї проблематики в Україні знаходиться на етапі досліджень вчених з одного боку, та зародженням законодавчого регулювання використання штучного інтелекту та розробкою інструментів захисту прав людини внаслідок появи таких технологій. В європейських країнах на сьогодні більш розгалужене та розвинене законодавство щодо регулювання впливу штучного інтелекту на права людини та вже розвивається судова практика в справах, де мали місце порушення прав людини такими технологіями.

Метою статті є висвітлити виявлені під час дослідження ризику, причини та наслідки застосування технологій штучного інтелекту для прав людини. А також проаналізувати основні категорії прав, які знаходять під найбільшим ризиком та щодо яких існують найчастіше порушення та обмеження.

Виклад основного матеріалу. Сьогодні кожна людина використовує технології, які працюють на основі штучного інтелекту, деякі можливо про це навіть не знають або не до кінця усвідомлюють цей факт. Ми повинні усвідомлювати, що ці технології часто мають підвищений рівень втручання в наше приватне життя, і в більшості випадків це відбувається з нашого дозволу. І наявність такого дозволу є одним з ключових чинників притягнення до відповідальності власників/розпорядників таких технологій у разі завдання ними шкоди або порушення прав людини. Що потрібно враховувати на початкових етапах, щоб не допустити неконтрольовану діяльність штучного інтелекту та запобігти ймовірним серйозним обмеженням або порушенням основоположних прав людини. По-перше, на початковому етапі створення будь-якої технології, оснащеної штучним інтелектом, необхідно провести оцінку якості навчальних даних, які використовуються для «навчання» системи. Це є превентивним механізмом для запобігання упередженню чи дискримінаційним елементам і ризикам, які можуть призвести до того, що система, яка працюватиме на основі цих даних, буде приймати упереджені рішення. Цей підхід ще називають «сміття всередині, сміття назовні». Тобто, якщо ми запрограмуємо систему штучного інтелекту неякісними даними, або патернами, які містять дискримінаційні підходи або інформацію, взяту з упереджень тих чи інших груп населення, то і продукт, який видаватиме ця система не буде якісним, справедливим та безпечним.

По-друге, це аналіз ризиків на етапі проектування системи ШІ. Рішення, прийняті конструкторами системи штучного інтелекту, можуть мати значні наслідки для прав людини. Спеціалісти, які конструюють такі системи, можуть, наприклад, визначити пріоритетність змінних, які вони хотіли б, щоб система штучного інтелекту оптимізувала, і вирішити які змінні штучний інтелект повинен враховувати під час своєї роботи. Такі рішення щодо дизайну можуть мати як позитивний, так і негативний вплив на права людини, що буде залежати від особистого життєвого досвіду та упередженості дизайнерів.

По-третє, це врахування алгоритмів складних взаємодій: коли систему штучного інтелекту буде введено в дію, вона буде взаємодіяти з навколишнім середовищем таким чином, щоб досягти результатів, які, можливо, не були закладені на початковому етапі. Ці складні взаємодії можуть мати значний вплив на права людини. У деяких випадках вплив цих взаємодій можна виявити за допомогою певних аналітичних прийомів, але існує ймовірність того, що певні наслідки для прав людини внаслідок застосування систем штучного інтелекту буде неможливо передбачити за допомогою існуючих механізмів аналітики. Це не є унікальною проблемою, яка стосується тільки штучного інтелекту: доцифрові суспільства надзвичайно складні, і вплив дій окремих осіб та установ на права людини не завжди можна зрозуміти під час їх виготовлення або деякий час після цього [1]. Деякі вчені наголошують, що такий підхід має певні обмеження через брак доступної інформації про проектування та функціонування будь-якої системи штучного інтелекту. Частково це пов'язано з новизною штучного інтелекту, а також з огляду на те, що технологія штучного інтелекту є власністю, це робить інформацію про конструкцію, роботу та вплив таких систем комерційно чутливою інформацією [2].

Деякі вчені виділяють ризики неетичного відтворення даних штучного інтелекту. Оскільки в тій мірі, в якій штучний інтелект точно відтворює минулі моделі прийняття людських рішень, він неодмінно продовжує відтворювати і соціальні упередження [3]. Що ще гірше, на відміну від людей, які приймають рішення, та які мають вільну волю змінювати свою моральну поведінку з плином часу, в найближчому майбутньому системи штучного інтелекту не матимуть таких власних можливостей. Натомість, вони вимагатимуть постійного втручання тих, хто відповідає за проектування та функціонування таких систем, щоб переконатися, що їх результати узгоджуються з уявленнями про справедливість, які розвиваються.

Як і очікувалося, більшість технологій штучного інтелекту мають згубний вплив на право на приватність. Штучний інтелект за своєю природою потребує даних, вони в основному ґрунтуються на алгоритмах, які автоматично аналізують величезні набори даних для створення відповідей. Крім того, навіть якщо такі методи, як диференціальна конфіденційність [4], використовуються для захисту конфіденційності окремих осіб, технології ШІ можуть генерувати інформацію з таких даних, які потім використовуються для прогнозування і діяти відповідно до особистих характеристик конкретної особи, при цьому утримуючись від ідентифікації фізичної особи.

Наприклад, в Преамбулі до Регламенту Європейського парламенту і Ради Європи № 2016/679 від 27.04.2016 «Про захист фізичних осіб стосовно обробки персональних даних та про вільне переміщення таких даних і скасування Директиви No 95/46 / ЕС», наголошується, що швидкий розвиток технологій і глобалізація зумовили виникнення нових проблем для забезпечення захисту персональних даних [5]. Багато технологій штучного інтелекту засновані на тому, що задіюють великі масиви даних, в які входить також і особиста інформація, та найбільш конфіденційна, як наприклад медична таємниця. Технології штучного інтелекту можуть використовуватися для збору і аналізу величезної кількості особистої інформації для різних цілей, від аналізу моделей поведінки споживачів продукції до контролю ефективності торгових площадок.

Висновки. Отже, для того, щоб мінімізувати випадки порушень прав людини штучним інтелектом, необхідно розробити та впровадити в національному законодавстві релевантну в умовах нашої країни, аналогічну до досліджуваною, три-рівневої системи оцінки впливу штучного інтелекту на права людини, яка включає аналіз якості навчальних даних, які використовуються для «навчання» системи штучного інтелекту, аналіз ризиків на етапі проектування системи штучного інтелекту, та дослідження алгоритмів взаємодій системи штучного інтелекту з навколишнім середовищем. Для того, щоб такі системи не стали неконтрольованими та щоб наслідки їх діяльності передбачали відповідальність, необхідно активізувати розробку національного законодавства в цій сфері, запозичуючи позитивний досвід інших країн.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Штучний інтелект та права людини. Ризики та можливості. Видавництво Беркманського центру аналітичних досліджень з вивчення інтернету та суспільства. Гарвардський університет, 2018. № 2018-6.
2. Rebecca Wexler. Life, Liberty, and Trade Secrets: Intellectual Property in the Criminal Justice System. *Stanford Law Review*. 2017. Vol 7. № 5. PP. 1343–1429. URL: <https://doi.org/10.2139/ssrn.2920883>.
3. Anupam Chander. The Racist Algorithm?. *Michigan Law Review*. 2017. Vo. 115. № 6. P. 1023. URL: http://michiganlawreview.org/wpcontent/uploads/2017/04/115MichLRev1023_Chander.pdf.
4. Cynthia Dwork. Calibrating Noise to Sensitivity in Private Data Analysis in *Theory of Cryptography*. Springer Berlin Heidelberg. 2006.
5. Регламент Європейського парламенту і Ради Європи «Про захист фізичних осіб стосовно обробки персональних даних та про вільне переміщення таких даних і скасування Директиви No 95/46 / ЕС» № 2016/679 від 27.04.2016.